

APLINKOS ORO BŪKLĖS VERTINIMAS

2022 m. birželio 10 d.

Nr. VAE-6

SANTRAUKA

Audito svarba

Remiantis Pasaulio sveikatos organizacijos duomenimis, oro tarša yra didžiausias pavojus aplinkai ir sveikatai Europos Sąjungoje¹. Kasmet Europos Sąjungoje dėl jos pirma laiko miršta apie 400 000 žmonių² ir patiriama šimtai milijardų eurų su sveikata susijusių išlaidų. Daugumos šių pirmalaikių mirčių priežastis – oro teršalai – kietosios dalelės (KD₁₀, KD_{2,5}), azoto dioksidas ir pažemio ozonas³.

Nors Lietuva priskirtina prie švariausio oro kokybės Europos šalių, visgi aplinkos oro būklė ir jos pokyčiai rodo, kad yra nacionalinių, savivaldybių ir vietos lygmenimis spręstinių opių problemų⁴. 2021–2030 m. nacionaliniame pažangos plane⁵ minima, kad ne visoje Lietuvos teritorijoje oro kokybė atitinka Europos Sąjungos reikalavimus (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje dažnai viršijama kietųjų dalelių koncentracijos norma), miestuose, kuriuose neigiamą oro taršos poveikį patiria daugiausia žmonių, viršijami Pasaulio sveikatos organizacijos rekomenduojami oro užterštumo lygiai, užtikrinantys minimalų poveikį gyventojų sveikatai.

Aplinkos oro taršos mažinimas yra glaudžiai susijęs su klimato kaitos neigiamo poveikio mažinimu – įgyvendinant jo tikslus ir priemones prisidedama prie oro taršos mažinimo ir

¹ European Environment Agency. Prieiga per internetą: <https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-pollution-is-the-single> (žiūrėta 2022-04-15).

² Europos Komisija. Komisijos ataskaita Europos parlamentui, tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. Antroji švaraus oro apžvalga. 2021-01-08 COM (2021) 3 final, 1 psl.

³ Europos Audito Rūmai. Specialioji ataskaita Nr. 23. „Oro tarša. Mūsų sveikata vis dar nepakankamai apsaugota“, 2018 m., 1 p.

⁴ Europos Komisijos 2020-12-01 pranešimas Lietuvai Ref.Ares (2020)7252600 dėl pagal direktyvą (ES) 2016/2284 parengtų nacionalinių oro taršos kontrolės programų politikos ir priemonių atnaujinimo, kuriame nurodoma, kad Lietuvai kyla rizika neįvykdyti išmetamo kiekio mažinimo įsipareigojimų (SO₂, NO_x, NMLOJ ir KD_{2,5} 2020–2029 m.; SO₂, NO_x ir NMLOJ nuo 2030 m.).

⁵ Vyriausybės 2020-09-09 nutarimas Nr. 998 (2021-09-29 Nr. 797 redakcija), 42 psl.

oro kokybės gerėjimo⁶. Kova su klimato kaita yra vienas svarbiausių prioritetų pasaulyje ir Lietuvoje. Lietuva yra paskelbusi ambicingus vidutinės trukmės ir ilgalaikius klimato kaitos švelninimo tikslus (pavyzdžiui: transporto sektoriuje iki 2030 m. išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį sumažinti ne mažiau kaip 14 proc., palyginti su 2005 m.; iki 2050 m. tapti anglies dioksido neišskiriančia šalimi), tačiau 2021 m. EBPO atliktoje Lietuvos aplinkosauginio veiksmingumo peržiūroje⁷ teigiama, kad norint juos įgyvendinti dabartinės politikos nepakaks. Bendros ŠESD emisijos per pastarąjį dešimtmetį nesumažėjo, o transporto išmetamas ŠESD kiekis Lietuvoje sparčiai augo.

Siekiant užtikrinti, kad aplinkos oro kokybė gerėtų, būtų saugoma sveika ir švari aplinka visuomenei ir būtų sudarytos sąlygos laiku imtis oro taršos mažinimo priemonių, būtinas nuolatinis ir sistemingas aplinkos oro būklės stebėjimas ir objektyvios, aktualios informacijos surinkimas bei vertinimas. Vyriausybės programoje⁸ numatyta iki 2030 m. Lietuvos miestuose ir miesteliuose perpus sumažinti žmonių sveikatai kenksmingą oro taršą, remti savivaldybių ir visuomenines iniciatyvas matuoti bei gerinti oro kokybę urbanizuotose teritorijose. Įsipareigojama eiti Europos žaliojo kurso priešakyje ir palaikyti ambicingiausius ES klimato kaitos suvaldymo tikslus. Vienas iš 2050 m. sėkmės rodiklių – Lietuvos tapsmas neutralaus poveikio klimatui šalimi.

Siekdami įvertinti, kaip Lietuvoje vykdomas aplinkos oro būklės monitoringas ir ar jis sudaro galimybę imtis priemonių oro taršai bei klimato kaitai (ŠESD) sumažinti ir siekti Vyriausybės numatytų tikslų, atlikome valstybinį veiklos auditą.

Audito tikslas ir apimtis

Šio audito tikslas – įvertinti, ar yra užtikrinamas nuolatinis ir sistemingas aplinkos oro būklės monitoringas ir sudaromos galimybės imtis priemonių taršai bei klimato kaitai (ŠESD) sumažinti.

Pagrindiniai audito klausimai:

- ar yra užtikrinamas aplinkos oro būklės stebėjimas ir vertinimas, tinkamas pagrįstiems oro taršos mažinimo sprendimams priimti;
- ar Nacionaliniame energetikos ir klimato srities plane numatytos transporto srities priemonės sudaro sąlygas pasiekti ŠESD mažinimo tikslus.

Audituojami subjektai:

- Aplinkos ministerija, nes organizuoja ir koordinuoja valstybinį aplinkos monitoringą, formuoja valstybės politiką klimato kaitos, valstybinės kontrolės ir taršos prevencijos ir kitose srityse.
- Susisiekimo ministerija, nes yra atsakinga už Nacionalinio energetikos ir klimato srities plano transporto sektoriaus priemonių suplanavimą ir įgyvendinimą.
- Aplinkos apsaugos agentūra, nes vykdo aplinkos oro monitoringą.

⁶ Vyriausybės 2019-04-17 nutarimu Nr. 371 patvirtintas Nacionalinis oro taršos mažinimo planas, 4 priedas, 1 p.

⁷ EBPO aplinkosauginio veiksmingumo apžvalgos. Lietuva. Akcentai. 2021, 3 psl.

⁸ Seimo 2020-12-11 nutarimas Nr. XIV-72.

Audito metu informaciją rinkome iš Aplinkos apsaugos departamento, atlikome 60 savivaldybių apklausą. Atlikome Nacionaliniame energetikos ir klimato srities plane esančių transporto sektoriaus priemonių (32) prognozuojamo ŠESD efekto vertinimą ir perskaičiavimus.

Audituojamas laikotarpis 2018–2021 m. Siekiant įvertinti tendencijas ir pokyčius, kai kuriais atvejais naudojome ankstesnių (2003–2017 m.) ir 2022 m. duomenis.

Auditas atliktas pagal tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (56 psl.).

Pagrindiniai audito rezultatai

Lietuvoje neužtikrinamas nuolatinis ir sistemingas trijų lygių – valstybės, savivaldybių ir ūkio subjektų – aplinkos oro būklės monitoringas ir nesudaromos pakankamos galimybės imtis veiksmingų priemonių oro taršai bei klimato kaitai (ŠESD) sumažinti.

1. Aplinkos oro būklės stebėsenos rezultatai nepakankami pagrįstiems oro taršos mažinimo sprendimams priimti

- Nuolatinė oro kokybės stebėseną valstybės lygmeniu nevykdoma 51 iš 58 aplinkos oro monitoringo zonos ribose esančių savivaldybių, kuriose nėra stacionarių oro kokybės tyrimų stočių, taip neužtikrinant nuolatinės kontrolės, kai užterštumo lygiai viršija ribines vertes⁹: atskiru užsakymu 2019 m. 11-oje iš šių savivaldybių atlikus kietųjų dalelių (KD₁₀ ir KD_{2,5}) koncentracijos tyrimus¹⁰, jose šių teršalų koncentracija viršijo Pasaulio sveikatos organizacijos rekomenduojamas normas¹¹ ir (arba) direktyvoje¹² nustatytas ribines vertes. 51 savivaldybėje nesant įrengtų oro kokybės tyrimų stočių Aplinkos apsaugos agentūra neturi galimybės nustatyti oro užterštumo viršijimo ir savivaldybių neinformuoja apie oro kokybės pablogėjimą, kad jos imtųsi priemonių taršai mažinti (1.1.1 skirsnis, 14 psl.).
- 4 iš 14 oro kokybės tyrimų stočių neatitinka numatytų kriterijų, nes viena aglomeracijos taršą matuojanti stotis¹³ yra ne miesto teritorijoje, nors aglomeracija turi apimti miesto ribas¹⁴, 3¹⁵ iš jų, skirtos transporto poveikiui oro kokybei matuoti, įrengtos ne intensyviausio eismo vietose. Stotelių vietos turi būti išdėstomos taip, kad jose būtų galima gauti duomenis apie zonose ir aglomeracijose esančias teritorijas, kuriose yra

⁹ Aplinkos oro apsaugos įstatymas, 5 str. 1 p.

¹⁰ Ataskaita „Oro taršos lygio įvertinimas Lietuvoje naudojant difuzinius ėmiklius“.

¹¹ WHO global air quality guidelines: particulate matter (PM_{2.5} and PM₁₀), ozone, nitrogen dioxide, sulfur dioxide and carbon monoxide, executive summary, Table 0.1, PSO, 2021

¹² 2008-05-21 Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje, 11 priedas.

¹³ Kauno m. Noreikiškių stotis.

¹⁴ Direktyva 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje, I sk. 2 str. 17 p.

¹⁵ Kauno m. Petrašiūnų stotis, Klaipėdos m. stotis prie Bangų gatvės ir Šiaulių m. stotis Žemaitės g.

didžiausia teršalų koncentracija¹⁶. Atliekant stočių tinklo peržiūras nebuvo vertinami oro taršai įtakos turintys kelių infrastruktūros, eismo intensyvumo pokyčiai, naujų gyvenamųjų kvartalų, pramoninių rajonų kūrimasis ir kt. Savivaldybių eismo intensyvumo analizės, darnaus judumo planų analizė bei savivaldybių (4¹⁷ iš 9) apklausos rezultatai rodo, jog yra taršesnių, didesnio eismo intensyvumo vietų miestuose nei esamos valstybinių stočių vietos. Nevertinant miestų plėtros, infrastruktūros, eismo intensyvumo pokyčių, nesudaromos galimybės turėti patikimą ir išsamią informaciją apie oro kokybę taršiausiose vietose (1.1.1 skirsnis, 17 psl.).

- Oro kokybės tyrimų stotyse (9 iš 14) teršalai matuojami ne visą nustatytą laikotarpį ir nesurenkamas minimalus duomenų kiekis (90 proc.)¹⁸: benzeno surenkama 46–89 proc., kitų teršalų 85–89 proc., o tai gali turėti įtakos duomenų išsamumui. 2020 m. nacionalinėje aplinkos orą išmetamų teršalų apskaita 38 proc. ūkio sektorių vykdyta taikant žemesnio nei reikalaujamas¹⁹ tikslumo lygio metodą – TIER1, kai detalieji neatskleidžiami taršos šaltiniai, jų poveikio mastas oro taršai, o tai gali turėti įtakos sprendimams dėl oro taršos valdymo ir oro kokybės gerinimo (1.1.2 skirsnis, 21 psl.).
- Neatliekama trijų lygių (valstybinio, savivaldybių ir ūkio subjektų) monitoringo duomenų kompleksinė analizė ir vertinimas, nes Aplinkos ministerija ir Aplinkos apsaugos agentūra neturi susistemintų visų lygių aplinkos oro monitoringo duomenų. Valstybinio aplinkos oro monitoringo duomenys²⁰ kaupiami skirtingose informacinėse sistemose, kurios nėra susietos tarpusavyje, o pagrindinėje aplinkos monitoringo duomenų ir informacijos apie aplinką valdymui skirtoje Aplinkos informacijos valdymo integruotoje kompiuterinėje sistemoje (AIVIKS) yra tik pusiau automatinių oro monitoringo tyrimų duomenys²¹. Šioje sistemoje nekaupiami savivaldybių ir ūkio subjektų vykdomo aplinkos oro monitoringo duomenys (monitoringo programos, ataskaitos), nes ūkio subjektams nėra techninės galimybės juos pateikti per AIVIKS, o savivaldybėms nuo 2021 m. nebeliko įpareigojimo teikti monitoringo duomenis. Nesisteminant visų lygių aplinkos oro monitoringo duomenų, nėra galimybės stebėti oro kokybės kitimo tendencijų ilguoju laikotarpiu visoje šalyje ir atlikti jų kompleksinę analizę, kurios pagrindu būtų priimami oro taršos mažinimo sprendimai (1.2 poskyris, 25 psl.).
- Savivaldybės turi rūpintis žmonių sveikata, aplinkai palankios oro kokybės palaikymu, oro taršos mažinimu²², tačiau 22 (iš 60) jų neturėjo aplinkos monitoringo programų²³, 32 (iš 60) nevykdė aplinkos oro monitoringo visą 2018–2021 m. laikotarpį, dar 15 vykdžiusių monitoringą, tai darė ne kasmet. 16 (iš 60) savivaldybių nurodė, jog strateginiuose dokumentuose nenusimatė prevencinių aplinkos oro kokybės valdymo priemonių ir nei viena savivaldybė nevertino ir neanalizavo jų teritorijoje esančių ūkio subjektų vykdomo

¹⁶ Aplinkos ministro 2001-12-12 įsakymu Nr. 596 patvirtintas Aplinkos oro kokybės vertinimo tvarkos aprašas, 3 priedo 2 p.

¹⁷ Vilniaus m., Kauno m., Klaipėdos m., Kėdainių r.

¹⁸ Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje, 2008-05-21, I priedas, A lentelė; Aplinkos oro kokybės vertinimo tvarkos aprašas, 1 priedo 1 p.

¹⁹ Direktyva 2008/50/EB dėl aplinkos oro kokybės ir švaresnio oro Europoje, 2008-05-21, I priedas, 4 priedo 1 d. 2 p.; Aplinkos oro kokybės vertinimo tvarkos aprašas, 2 priedo 4 p.

²⁰ Automatinių oro monitoringo stočių duomenys, ŠESD apskaitos ir nacionalinės aplinkos orą išmetamų teršalų apskaitos duomenys, viešųjų pirkimų būdu įsigytų oro monitoringo paslaugų duomenys.

²¹ Sunkieji metalai, policikliniai aromatiniai angliavandeniliai, benzenas (Kauno ir Kėdainių tyrimų stotyse).

²² Aplinkos oro apsaugos įstatymas, 4 str. 2 d.

²³ Aplinkos monitoringo įstatymas, 8 str. 2d.

monitoringo duomenų²⁴. Tik 9 savivaldybėse valstybės lygiu vykdoma nuolatinė oro kokybės stebėseną, o 29-iose oro monitoringas visiškai neatliekamas. Nevykdant valstybinio ar savivaldybių oro monitoringo visų savivaldybių teritorijose, valstybė neturi duomenų apie oro kokybę visoje Lietuvoje, savivaldybių gyventojai nežino, kokia yra oro būklė ir nėra informuojami, kai padidėja oro tarša, turinti neigiamos įtakos sveikatai, ir nesiimama tinkamų priemonių taršai mažinti (2.1 poskyris, 28 psl.).

- Savivaldybių aplinkos oro monitoringo duomenys nenaudojami valstybiniam monitoringui: 2018 m. naudoti 1 savivaldybės, 2019–2021 m. – nė vienos savivaldybės duomenys nenaudoti, nes jų monitoringo metodų ir tyrimų periodiškumas neatitiko naudojamiems valstybinio monitoringo metu. Aplinkos apsaugos departamentas 2018–2021 m. nevykdė jam pavestos²⁵ savivaldybių naudojamų metodų atitikties teisės aktams bei monitoringo duomenų kokybės kontrolės funkcijos. Nuo 2021 m. šios funkcijos vykdymui institucija nepaskirta, o monitoringo duomenų kokybę turi užtikrinti pati savivaldybė²⁶. Nevertinant ir nekontroliuojant savivaldybių monitoringo metodų bei duomenų kokybės, nenaudojant šių duomenų valstybiniam monitoringui, neužtikrinamas savivaldybių monitoringo duomenų patikimumas ir galimybė pasinaudoti jais priimant oro taršos mažinimo bei oro kokybės gerinimo sprendimus valstybės mastu (2.2 poskyris, 32 psl.).
- Nėra identifikuoti visi ūkio subjektai, privalantys vykdyti aplinkos oro monitoringą, nes Aplinkos apsaugos agentūra ir Aplinkos apsaugos departamentas nerenka duomenų pagal nustatytus kriterijus monitoringo vykdymui, o jų turima informacija apie monitoringą turinčių vykdyti ūkio subjektų skaičių nesutampa, todėl neužtikrinama, kad visi ūkio subjektai vykdytų monitoringą. Monitoringas vykdomas pagal su agentūra suderintas programas arba numatytą išimtį, kai jų nereikia²⁷, tačiau agentūra nekaupia susistemintų duomenų apie aktualias programas ir nevertina, ar jai buvo pateiktos visos monitoringo ataskaitos. 61 proc. (iš 171) mūsų patikrintų ūkio subjektų 2020 m. monitoringo ataskaitų agentūrai nepateikė. Neturint tikslų, aktualių duomenų apie jį privalančius vykdyti ūkio subjektus ir jų programas, monitoringo rezultatus, neužtikrinama, kad ūkio subjektai stebėtų išmetamų į orą teršalų kiekį, galimą poveikį aplinkai ir imtųsi priemonių taršai sumažinti (3.1 poskyris, 33 psl.).
- Agentūra yra paskirta vertinti ūkio subjektų monitoringo duomenų ir ataskaitų išsamumą, tikslumą, teisingumą, o nuo 2021-03-31 jai pavesta atlikti duomenų kokybės ir metodų atitikimo teisės aktams vertinimą, taip pat analizuoti monitoringo duomenis ir vertinti, ar ūkio subjektų veikla nedaro neleistino neigiamo poveikio aplinkai. Tačiau agentūra nėra nustačiusi procedūrų šioms funkcijoms atlikti, jų nevykdo ir negali vykdyti, nes neužtikrina visų ūkio subjektų atsiskaitymo už vykdytą monitoringą, o privalomų teikti monitoringo ataskaitų forma yra neišsami ir nesuteikia informacijos apie visus ūkio subjektų vykdyto oro monitoringo rezultatus. Ūkio subjektai ataskaitose neteisingai pateikė informaciją apie vykdytą oro monitoringą: 27 iš 67 užpildė poveikio oro kokybei monitoringo duomenis, nors jo nevykdė; 6 iš 67 nepateikė duomenų analizės ataskaitose. Aplinkos apsaugos departamentas nustatė, kad 8,6 proc.

²⁴ Ten pat, 8 str. 4 d. 2 p.

²⁵ Aplinkos ministro 2004-08-16 įsakymu Nr. D1-436 patvirtinti Bendrieji savivaldybių aplinkos monitoringo nuostatai, 19 p. (redakcija, galiojusi nuo 2018-07-01 iki 2021-02-26).

²⁶ Aplinkos ministro 2021-02-26 įsakymu Nr. D1-117 patvirtinti Bendrieji savivaldybių aplinkos monitoringo nuostatai, 18.1–18.2 p.

²⁷ Aplinkos monitoringo įstatymas, 9 str. 2 d., aplinkos ministro 2009-09-16 įsakymu Nr. D1-546 patvirtinti Ūkio subjektų aplinkos monitoringo nuostatai, 13 p. (redakcija, galiojusi iki 2021-03-31), 14–15 p. (redakcija, galiojanti nuo 2021-04-01).

patikrintų ūkio subjektų buvo nustatyti išmetamų teršalų į orą viršijimai (2019–2020 m.), tačiau ne visi iš jų savo vykdomo monitoringo metu nustatė ir ataskaitose nurodė viršijimus. Ūkio subjektams nepateikus ataskaitų, agentūra neturi visų, išsamių duomenų apie jų vykdytą monitoringą, nevertina jų duomenų patikimumo ir neatlieka analizės. Taip agentūra nežino apie jų išmetamus teršalus į orą, daromą poveikį aplinkai ir nepriima sprendimų dėl griežtesnių ribų ūkio subjektams nustatymo ir taršos ar kito neigiamo poveikio mažinimo (3.2 poskyris, 36 psl.).

2. Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmų plane numatytos transporto srities priemonės neužtikrina klimato kaitos mažinimo tikslų pasiekimo

- 2021 m. pradėjus įgyvendinti Nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų planą, jo stebėsenos mechanizmas, kuris užtikrintų priemonių įgyvendinimo rezultatų rinkimą, sisteminingą ir analizę, nesukurtas. Nacionalinėje klimato kaitos darbotvarkėje numatyta įdiegti plano įgyvendinimo informacinę stebėsenos sistemą, tačiau nenustatytas terminas. 2021 m. pabaigoje ruošiantis plano atnaujinimui, duomenims apie priemonių įgyvendinimo rezultatus surinkti koordinuojančios Aplinkos ir Energetikos ministerijos pasitelkė konsultantus. Nesukūrus stebėsenos sistemos, numatytos plano priemonės gali būti įgyvendinamos ne laiku, ne visa apimtimi, taip neužtikrinant įsipareigojimų įgyvendinimo. Aplinkos ministerija 2022 m. gegužės mėn. informavo, kad yra sukurtas stebėsenos sistemos prototipas ir perkama galimybių studija informacinės sistemos sukūrimui (4.1 poskyris, 39 psl.).
- 91,4 proc. transporto sektoriaus priemonių finansavimo (1,16 mlrd. Eur) planuojama iš ES finansavimo šaltinių, o privačios investicijos tarp finansavimo šaltinių nenumatytos, nors plane teigiama, kad jos turėtų sudaryti 28 proc. lėšų. Pasibaigus ES fondų investicijų įgyvendinimo laikotarpiui ir nepritraukus pakankamai privačių investicijų, nebus užtikrinamas tikslų įgyvendinimas (4.2 poskyris, 41 psl.).
- Transporto sektoriaus, išmetančio beveik trečdalį bendro ŠESD kiekio, priemonės suplanuotos atlikus prognostinius jų poveikio ŠESD sumažinimui skaičiavimus, tačiau pasitelkti transporto srities ekspertai nustatė²⁸, kad 12 (iš 32) priemonių prognozės paremtos netiksliais ar nepagrįstomis prielaidomis, 15 (iš 32) priemonių skaičiavimai netikslūs; 10 (iš 32) vėluojama pradėti įgyvendinti (nuo 2018–2021 m.), 6-ioms iš jų skaičiuotas ŠESD sumažėjimo efektas. Susisiekimo ministerijos, atsakingos už transporto sektoriaus priemonių suplanavimą ir įgyvendinimą, teigimu, kai kurių priemonių prielaidos buvo nepagrįstai padidintos, atsižvelgiant į ŠESD sumažinimo efekto trūkumą. Dėl netikslių skaičiavimų 2021–2030 m. laikotarpio transporto sektoriaus priemonių efektas, tikėtina, būtų 6 020,5 tūkst. t CO₂ ekv. mažesnis, t. y. sudarytų 7 129 tūkst. t CO₂ ekv. Pritaikius pagrįstas realistines prielaidas²⁹ ir įvertinus nepasiektą efektą dėl priemonių vėlavimo, bendras jų efektas būtų dar mažesnis, todėl numatytosios priemonės gali būti nepakankamos norint pasiekti tarptautinius įsipareigojimus dėl ŠESD sumažinimo. Besibaigiant auditui Aplinkos ministerijos pateiktos kitos, nei teiktosios vertinti audito procedūrų metu ar viešai skelbiamos

²⁸ Kauno technikos kolegija, „2021–2030 m. nacionalinio energetikos ir klimato srities veiksmų plano (NEKS) (patvirtinto Vyriausybės 2019-12-30 pasitarimo protokolu Nr. 52) numatytų transporto srities priemonių ekspertinis vertinimas“, Kaunas, 2022 m.

prielaidos, duomenys, skaičiavimai ar pasikeitęs laikotarpis gali turėti įtakos ŠESD efekto sumažėjimo prognozėms ir perskaičiavimui (4.2 poskyris, 41 psl.).

Pokyčiai audito metu

- 2021-06-30 patvirtinus Nacionalinę klimato kaitos valdymo darbotvarkę, Nacionaliniame energetikos ir klimato srities veiksmy planė numatytas siekis iki 2030 m. transporto sektoriuje išmetamų ŠESD kiekį sumažinti 9 proc. (lyginant su 2005 m.) pakeistas į 14 proc. 2021 m. IV ketv. pradėtas šio plano atnaujinimo procesas: vyksta darbo grupių susitikimai, analizuojamas esamų priemonių įgyvendinimas, teikiami ir vertinami naujų priemonių pasiūlymai. Valstybės narės iki 2023-06-30 privalo pateikti atnaujinto plano projektą Europos Komisijai.
- Atnaujinant NEKS planą, ruošiamasi sukurti duomenų bazę, skirtą plano priemonėms stebėti. Tobulinama NEKS plano priemonių efekto vertinimo metodinė sistema: perdarytos ir standartizuotos priemonių efekto skaičiuoklės, apibrėžtas politikos ir priemonių modeliavimo procesas.

Rekomendacijos

Aplinkos ministerijai

1. Siekiant modernizuoti informacijos apie aplinkos būklę valdymą, sukurti bendrą informacinę sistemą valstybinio, savivaldybių, ūkio subjektų vykdomo aplinkos oro monitoringo duomenų pateikimui, kad visi gaunami aplinkos monitoringo duomenys galėtų būti kompleksiskai vertinami, analizuojami, naudojami aplinkos būklei vertinti ir prognozuoti (1-asis pagrindinis audito rezultatas).

Aplinkos apsaugos agentūrai

2. Siekiant, kad būtų užtikrinama oro kokybės stebėseną taršiausiose Lietuvos vietose, atsižvelgiant į oro taršos duomenis, infrastruktūros ir eismo intensyvumo pokyčius, ir kuo daugiau gyventojų turėtų informaciją apie oro kokybės būklę jų teritorijoje:
 - parengti teisės aktų pakeitimus, nustatančius pareigą savivaldybėms taršiose vietose vykdyti aplinkos oro monitoringą ir atsiskaityti už jo vykdymo rezultatus (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
 - bendradarbiaujant su savivaldybėmis peržiūrėti valstybinių oro kokybės tyrimų stočių vietas ir plėsti savivaldybių teritorijų, kuriose oro kokybė būtų matuojama valstybės ar savivaldybių lygmeniu, skaičių (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
3. Siekiant, kad nacionalinė į aplinkos orą išmetamų teršalų apskaita būtų tiksli ir detalai atskleistų kiekvieno apskaitomo teršalo taršos šaltinį ir jų poveikio mastą oro taršai, didinti ūkinės veiklos sektorių, kuriuose tarša skaičiuojama aukštesnio tikslumo metodu (TIER2 ar TIER3), dalį (1-asis pagrindinis audito rezultatas).
4. Siekiant, kad valstybė ir savivaldybės turėtų aktualią informaciją apie ūkio subjektų veiklos sukiamą neleistiną neigiamą poveikį aplinkai ir galėtų laiku imtis priemonių jį mažinti, užtikrinti ūkio subjektų monitoringo vykdymą, atsiskaitymą už jį ir ūkio

subjektų aplinkos monitoringo duomenų analizę dėl jų neigiamo poveikio aplinkai (1-asis pagrindinis audito rezultatas).

Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės ir terminai, laukiamas audito poveikis ir pokyčių vertinimo rodikliai pateikti ataskaitos dalyje „Rekomendacijų įgyvendinimo planas“ (48 psl.). Aktualią informaciją apie rekomendacijų įgyvendinimo būklę, rezultatus ir įvykusius pokyčius yra skelbiama atvirose duomenyse Valstybės kontrolės interneto svetainėje <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/AtviriDuomenys>.